

Het aandeel van Nederland in de wereldexport van goederen en diensten

DRS. M. DEN ADMIRANT*

Ons land speelt vanouds een belangrijke rol in de internationale handel. In het begin van deze eeuw bezette Nederland onder de leidende handelsnaties de vijfde plaats na het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, de Verenigde Staten en Frankrijk. Anno 1913 bedroeg ons aandeel in de werelduitvoer meer dan 6%; van de wereldimport namen we 7½% voor onze rekening 1). Nadien liep het percentage weliswaar terug en streefden andere landen ons voorbij, maar in 1983 stond Nederland met een aandeel van 3,6% in de wereldgoederenexport nog als negende op de ranglijst, na de Verenigde Staten, de Bondsrepubliek Duitsland, Japan, het Verenigd Koninkrijk, de Sovjetunie, Frankrijk, Canada en Italië; de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie volgde met 2,9% op de tiende plaats. Van de wereldexport van diensten is circa 4% uit ons land afkomstig. In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de buitenlandse handel in goederen en diensten aan de hand van enkele belangrijke indicatoren.

Uitvoerquote

Het aandeel van Nederland in de werelduitvoer is evenals dat van België en Luxemburg hoog te noemen als in aanmerking wordt genomen dat de waarde van de nationale productie aanzienlijk lager is dan die van de andere belangrijke handelsnaties. De naar verhouding sterke positie van de Beneluxlanden op de wereldmarkt houdt verband met hun hoge uitvoerquote. In 1983 kwam de Nederlandse goederenexport overeen met bijna 50%, de uitvoer van goederen plus diensten met circa 58% van het bruto binnenlands produkt. Onze uitvoerquote is lager dan die van België en Luxemburg ($\pm 60\%$, excl. diensten), maar hoog in vergelijking met b.v. Frankrijk (17%), het Verenigd Koninkrijk (20%), Italië (21%) en West-Duitsland (26%).

De hoogte van deze coëfficiënt, die de exportafhankelijkheid aangeeft, hangt samen met de oppervlakte, het inwonertal en de geografische ligging van het betrokken land. Hoe kleiner het grondgebied, des te minder gevarieerd is het bezit van natuurlijke hulpbronnen, zodat het land zich moet toeleggen op de produktie en export van bepaalde goederen en diensten en vele andere moet importeren. Veelal speelt ook de omvang van de bevolking een rol. Naarmate het inwonertal van een land kleiner is en in verband daarmee kapitaal en geschoolde arbeid in geringere mate voorhanden zijn, bestaan er ook minder mogelijkheden voor een binnenlandse arbeidsverdeling. Dit verklaart, althans ten dele, waarom Canada met ± 25 mln. inwoners een veel hogere uitvoerquote ($\pm 23\%$) heeft dan de Verenigde Staten (circa 7%) met een bevolking van ruim 235 mln.

Uiteraard is ook de geografische ligging een belangrijke factor. Als een land gunstig gelegen is ten opzichte van de rest van de wereld, vormen de transportkosten geen ernstige belemmering voor het drijven van internationale handel.

Goederenexport

We willen nu het aandeel van Nederland in de werelduitvoer nader bezien en daarbij eerst letten op de goederenexport. Tus-

sen de twee wereldoorlogen bedroeg het aandeel 2 à 3%, waarmee het dus belangrijk lager was dan in het begin van deze eeuw. Na de tweede wereldoorlog vond een duidelijk herstel plaats. In de jaren zeventig maakte de Nederlandse uitvoer gemiddeld 4% van de wereldexport uit. Daarna kwam het aandeel, zoals tabel 1 laat zien, op een iets lager niveau.

Tabel 1. Wereldexport en Nederlandse uitvoer

Jaar	Werelduitvoer in mrd. dollars	Nederl. uitvoer in mln. dollars	Aandeel van Nederland in procenten
1960	128,3	4.028	3,1
1965	186,9	6.393	3,4
1970	314,1	11.774	3,7
1975	874,4	35.099	4,0
1976	992,3	40.215	4,1
1977	1.126,9	43.702	3,9
1978	1.299,1	50.151	3,9
1979	1.642,1	63.697	3,9
1980	1.999,7	73.952	3,7
1981	1.975,2	68.732	3,5
1982	1.850,9	66.322	3,6
1983	1.809,4	65.662	3,6
1984 (eerste halfjaar)	935,9	35.044	3,7

Bronnen: Verenigde Naties, *Statistical Yearbook 1981*, New York, 1983; en idem, *Monthly Bulletin of Statistics*, september 1984, id. oktober 1984.

Achter de in de tabel vermelde percentages gaan echter belangrijke verschillen schuil, die aan het licht komen bij een ver-

* De auteur is werkzaam bij de Directie voor Exportbevordering en Economische Vooftlichting van het Ministerie van Economische Zaken. Het artikel is geschreven à titre personnel.

1) W.S. en E.S. Woytinsky, *World commerce and governments*, New York, 1955, blz. 49.

Tabel 2. Werelduitvoer en Nederlandse export volgens goederensecties

Goederensecties volgens SITC	Werelduitvoer in mrd. dollars					Nederlandse uitvoer in mln. dollars					Aandeel van Nederland in procenten				
	1970	1975	1980	1981	1982	1970	1975	1980	1981	1982	1970	1975	1980	1981	1982
0 en 1 Voeding, dranken, tabak	41,3	104,2	200,8	200,4	186,6	2.739	7.448	13.849	13.669	13.273	6,6	7,1	6,9	6,8	7,1
2 en 4 Grondstoffen	33,0	66,3	136,9	128,6	111,5	906	2.117	4.538	3.870	3.664	2,7	3,2	3,3	3,0	3,3
3 Minerale brandstoffen	28,9	169,5	479,5	476,5	428,8	1.258	5.969	16.398	16.504	15.882	4,4	3,5	3,4	3,5	3,7
5 Chemische producten	22,1	60,9	147,6	143,2	136,0	1.518	5.084	11.303	10.414	9.982	6,9	8,3	7,7	7,3	7,3
7 Machines en vervoermaterieel	89,8	244,4	510,9	522,6	509,0	2.307	6.571	12.590	11.008	10.775	2,6	2,7	2,5	2,1	2,1
6 en 8 Andere fabrikaten	90,4	213,1	484,0	459,2	430,4	2.963	7.783	14.447	12.578	12.101	3,3	3,7	3,0	2,7	2,8
0-9 Totaal a)	312,0	873,0	1.994,2	1.963,9	1.836,6	11.774	35.099	73.952	68.732	66.322	3,8	4,0	3,7	3,5	3,6

a) Inclusief niet afzonderlijk genoemde goederen (sectie 9).

Bronnen: VN, *Monthly Bulletin of Statistics*, mei 1984; en CBS, *Maandstatistiek van de buitenlandse handel per land*.

Tabel 3. Werelduitvoer en Nederlandse export volgens gebieden van bestemming

Gebieden van bestemming	Werelduitvoer in mrd. dollars					Nederlandse uitvoer in mln. dollars					Aandeel van Nederland in procenten				
	1970	1975	1980	1982	1983	1970	1975	1980	1982	1983	1970	1975	1980	1982	1983
Ontwikkelde landen	220,0	573,2	1.342,0	1.181,8	1.166,4										
Ontwikkelde landen, excl. Nederland	207,3	540,0	1.267,9	1.121,3	1.107,3	10.303	29.608	62.596	56.597	56.363	5,0	5,5	4,9	5,0	5,1
w.v.:															
— EG, excl. Nederland	98,8	256,8	624,4	529,5	503,9	8.389	25.017	52.872	47.908	47.402	8,5	9,7	8,5	9,0	9,4
— andere Europese landen a)	31,7	83,0	186,1	154,2	149,1	1.045	2.812	6.599	5.371	4.798	3,3	3,4	3,5	3,5	3,2
— Verenigde Staten, Canada	51,4	125,2	289,8	275,1	302,2	582	1.104	2.054	2.338	3.008	1,1	0,9	0,7	0,8	1,0
— Japan	15,4	50,5	124,1	116,1	109,8	85	152	333	310	337	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3
— Australië, Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika	8,6	20,7	37,8	39,6	35,0	162	393	535	523	592	1,9	1,9	1,4	1,3	1,7
Ontwikkelingslanden	57,3	200,4	463,9	478,3	450,8	1.102	3.753	8.198	7.400	6.919	1,9	1,9	1,8	1,5	1,5
w.v.:															
— Afrika	11,8	41,0	84,3	77,8	67,8	315	1.257	2.753	2.407	2.238	2,7	3,1	3,3	3,1	3,3
— Midden-Oosten b)	7,1	43,1	96,7	119,2	112,6	163	962	2.657	2.525	2.369	2,3	2,2	2,7	2,1	2,1
— rest Azië, Oceanië	19,0	56,3	152,5	161,5	168,2	242	683	1.578	1.328	1.421	1,3	1,2	1,0	0,8	0,8
— Westelijk halfrond	18,6	58,2	125,6	112,3	95,1	366	841	1.257	1.114	819	2,0	1,4	1,0	1,0	0,9
Communistische landen c)	32,3	91,4	167,2	165,7	169,8	235	937	1.591	1.067	1.222	0,7	1,1	1,0	0,6	0,7

a) Exclusief Turkije.

b) Inclusief Turkije, maar exclusief Israël, dat in de statistieken van de Verenigde Naties tot de ontwikkelde landen wordt gerekend.

c) Exclusief de onderlinge handel van de communistische landen in Azië.

Bronnen: VN, *Monthly Bulletin of Statistics*, juni 1984; en CBS, *Maandstatistiek van de buitenlandse handel per land*.

deling van de export volgens goederencategorieën (tabel 2) en gebieden van bestemming (tabel 3).

Bekijken we de samenstelling van de uitvoer naar goederensecties – volgens de Standard International Trade Classification – dan blijkt dat de relatief gunstige positie van ons land op de wereldmarkt vooral te danken is aan een vrij belangrijk aandeel in de uitvoer van voedings- en genotmiddelen, minerale brandstoffen en chemische producten. Hoewel Nederland zich ook als industriële natie presenteert, is ons aandeel in de wereldexport van machines en vervoermaterieel en andere fabrikaten tamelijk bescheiden. In de periode 1980-1982 was het zelfs iets geringer dan 15 à 20 jaar tevoren, terwijl het aandeel in de uitvoer van voedings- en genotmiddelen en chemische producten duidelijk hoger was dan in de jaren zestig.

Aardig is in dit verband een vergelijking met de BLEU. Bij een aandeel van 2,85% in de totale wereldexport namen onze zuiderburen in 1982 2,3% van de uitvoer van machines en vervoermaterieel (sectie 7) voor hun rekening (Nederland 2,1%) en 4,5 (2,8) % van de export van andere fabrikaten (secties 6 en 8). Dit relatief hoge aandeel in de uitvoer van fabrikaten is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de leveranties van ijzer en staal: 6,1% van de wereldexport in 1982 (Nederland: 2,5%). Wat de overige SITC-secties betreft blijft het aandeel van de BLEU duidelijk achter bij dat van ons land: voedings- en genotmiddelen 2,9% in 1982 (Nederland: 7,1%), dierlijke en plantaardige oliën en vetten 1,4 (3,3) % minerale brandstoffen 1,0 (3,7) %, chemische producten 4,5 (7,3) %.

Vergeleken met 1970 is de samenstelling van de wereldexport belangrijk gewijzigd, doordat het aandeel van minerale brandstoffen sterk steeg (van 9% in 1970 tot 23% in 1982). Het is denkbaar dat deze structuurverandering van invloed was op de

ontwikkeling van het Nederlandse aandeel in de totale wereldexport. We kunnen dit vaststellen door berekening van het *hypothetische aandeel*, dat wil zeggen het percentage dat zou zijn bereikt indien de verdeling van de werelduitvoer volgens goederensecties ongewijzigd zou zijn gebleven. Een eenvoudige reken-som, waarbij wordt uitgegaan van de situatie in 1970, leert echter dat de verandering in de samenstelling van de wereldexport per saldo nauwelijks van invloed is geweest: het hypothetische percentage is nagenoeg gelijk aan het werkelijke aandeel 2).

Duidelijke verschillen treden ook aan de dag als we de verdeling van de export naar gebieden van bestemming bezien. Zoals voor de hand ligt, is het aandeel van Nederland in de uitvoer naar de omringende landen veel hoger dan in de export naar verafgelegen gebieden. De hoogte van het percentage wordt natuurlijk niet alleen door de afstand bepaald. Van belang is bij voorbeeld ook of in een regio voldoende vraag naar Nederlandse producten bestaat. Historisch gegroeide handelsbetrekkingen kunnen eveneens van invloed zijn.

Dank zij onze marktpositie in de Europese Gemeenschap (ruim 9%) bedraagt het Nederlandse aandeel in de werelduitvoer

2) Hypothetisch aandeel in de wereldexport in 1982:

$(13,2 \times 7,1 + 10,6 \times 3,3 + 9,3 \times 3,7 + 7,1 \times 7,3 + 28,8 \times 2,1 + 31,0 \times 2,7) : 100 = 3,6$.
De cijfers vóór het \times -teken geven de procentuele verdeling van de wereldexport in 1970 aan (volgens de SITC-secties voeding, dranken en tabak, grondstoffen, minerale brandstoffen, chemische producten, machines en vervoermaterieel en overige goederen (secties 6, 8 en 9)); achter het \times -teken staat telkens het Nederlandse aandeel in de uitvoer van de desbetreffende producten in 1982.

Tabel 4. Werelduitvoer en Nederlandse export van diensten a)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Werelduitvoer van diensten in mrd. SDR	133,1	161,1	185,2	209,5	246,2	291,9	325,8	339,2
w.v.:								
— scheepvaart	23,0	24,7	27,0	28,3	34,9	41,8	45,6	47,1
— overig vervoer, passagiersdiensten	27,4	33,2	37,5	39,5	48,8	60,1	68,2	67,4
— reisverkeer	35,4	40,7	48,8	56,3	66,1	76,8	84,1	88,1
— overige particuliere diensten	47,3	62,5	71,8	85,3	96,3	113,2	128,0	136,6
Nederlandse export van diensten in mln. SDR	7.799	8.600	9.416	10.436	11.533	13.565	13.941	14.529
w.v.:								
— scheepvaart	1.527	1.566	1.836	1.911	2.270	2.796	2.807	2.902
— overig vervoer, passagiersdiensten	2.701	3.031	3.227	3.284	3.892	4.801	5.157	5.115
— reisverkeer	912	921	951	1.000	1.049	1.279	1.391	1.397
— overige particuliere diensten	2.659	3.082	3.402	4.241	4.322	4.689	4.586	5.115
Aandeel van Nederland in de werelduitvoer van diensten in procenten	5,9	5,3	5,1	5,0	4,7	4,6	4,3	4,3
w.v.:								
— scheepvaart	6,6	6,3	6,8	6,8	6,5	6,7	6,2	6,2
— overig vervoer, passagiersdiensten	9,8	9,1	8,6	8,3	8,0	8,0	7,6	7,6
— reisverkeer	2,6	2,3	1,9	1,8	1,6	1,7	1,7	1,6
— overige particuliere diensten	5,6	4,9	4,7	5,0	4,5	4,1	3,6	3,7

a) Onder „wereld” worden in dit geval verstaan: alle bij het IMF aangesloten landen (de meeste communistische staten vallen er buiten).
Bron: IMF, *Balance of Payments Statistics Yearbook*, nr. 33 (1982) en nr. 34 (1983).

naar de ontwikkelde landen circa 5%. Van die naar de ontwikkelingsgebieden is slechts 1,5% uit ons land afkomstig. Terwijl ons aandeel in de wereldexport naar de Afrikaanse ontwikkelingslanden ruim 3% belooft en in de uitvoer naar het Midden-Oosten iets meer dan 2%, bedraagt het voor de rest van Azië en voor Latijns-Amerika minder dan 1%.

Sedert het begin van de jaren zeventig heeft zich niet alleen in de samenstelling van de wereldexport maar ook in de geografische spreiding ervan een verschuiving voltrokken: het deel van de uitvoer, bestemd voor ontwikkelingslanden nam van ruim 18% tot 25% toe. Deze verandering had, zoals uit een berekening van het hypothetische percentage blijkt, een nadelig effect op onze positie op de wereldmarkt. Was de geografische spreiding gelijk gebleven, dan zou het procentuele Nederlandse aandeel in de wereldgoederenexport in 1983 ± 0,2 hoger zijn geweest.

Uitvoer van diensten

Ook in het internationale dienstenverkeer speelt Nederland een actieve rol. Onze export van diensten — in de zin van zowel zelfstandige commerciële activiteiten in internationaal verband als zuiver dienstverlenende activiteiten ten behoeve van het buitenland — is van grote betekenis. Vooral na de tweede wereldoorlog heeft de dienstenexport een belangrijke groei te zien gegeven door de gunstige geografische ligging van ons land in het zwaartepunt van de economische activiteiten in Noordwest-Europa, de natuurlijke voordelen van de lokatie aan de monden van Rijn, Maas en Schelde en de mede daarop gebaseerde goede verbindingen te water, over de weg, per spoor en door de lucht, alsook door de ontwikkeling van grootschalige overslaguitrusting voor zee- en luchtvaart.

Met de zee- en luchthavens, het vervoer en de daarmee rechtstreeks verbonden activiteiten deelden ook de internationale handelsondernemingen, bank- en verzekeringswezen in de groei. Vermelding verdient hier tevens de werkzaamheid van Nederlandse consultants, ingenieursbureaus e.d., die op de ontwikkelingen inspeelden en in vele delen van de wereld tot waardevolle activiteiten kwamen 3). Bij de algemene ontwikkeling van de export van goederen en diensten bleven de inkomsten uit het reisverkeer (binnenkomend toerisme) aanzienlijk achter.

Wat betreft de uitvoer van diensten is niet zoveel statistisch materiaal voorhanden als aangaande de goederenexport. Een indruk van Nederlands positie als dienstenexporteur geven enkele tabellen in de *Balance of Payments Statistics* van het Internationale Monetair Fonds 4). Bedoelde publikatie bevat cijfers betreffende de uitvoer van diensten van alle bij het IMF aangesloten landen (dus uitgezonderd de meeste communistische staten). De dienstenexport wordt onderscheiden in:

- a. scheepvaart;
- b. overig vervoer en passagiersdiensten;
- c. reisverkeer (toerisme);
- d. overige particuliere diensten (hieronder zijn b.v. begrepen bouw- en andere bedrijfsactiviteiten in het buitenland, diensten van makelaars, agenten enz.).

Onder de voornaamste dienstenexporteurs nam Nederland in 1982 met een aandeel van ruim 4% de zevende plaats in na Frankrijk, de Verenigde Staten, de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Japan en Italië. Zoals uit tabel 4 blijkt, toonde het aandeel van ons land in de werelddienstenexport sinds de jaren zeventig een dalende tendens, die in alle vier genoemde categorieën tot uiting kwam (het minst echter in de scheepvaartsector). Opvallend is daarbij dat het procentuele aandeel van Nederland in de werelduitvoer van diensten sneller daalde (van 5,3 in 1976 tot 4,3 in 1981) dan dat in de wereldgoederenexport (van 4,1 tot 3,5).

Slot

De achteruitgang van Nederlands positie op de wereldmarkt moet worden gezien in het licht van een verschuiving in de internationale handel. Als gevolg van de sterke stijging van de olieprijs nam in de loop van de jaren zeventig het aandeel van de OPEC-landen in de wereldgoederenexport belangrijk toe, terwijl dat van de industriestaten verminderde. Tussen 1976 en 1980 liep het Nederlandse aandeel in de werelduitvoer echter sneller terug dan dat van concurrerende EG-landen, doordat een stijging van onze relatieve exportprijzen een nadelig effect had op ons concurrentievermogen. Tegen het einde van de jaren zeventig trad evenwel een kentering in. Zowel gemeten aan het verloop van de relatieve loonkosten als aan dat van het relatieve exportprijsspeel is het Nederlandse concurrentievermogen op buitenlandse markten nadien verbeterd. De waarde van de Nederlandse uitvoer, exclusief energie, nam in de vierjaarsperiode 1980-1983 in totaal circa 2% meer toe dan die van de EG 5).

Dank zij deze ontwikkeling kon ons aandeel in de wereldexport zich na 1981 herstellen; in de eerste helft van 1984 beliep het aandeel volgens voorlopige gegevens weer ca. 3,7%.

M. den Admirant

3) *Exportnota*, 1982, blz. 15.

4) IMF, *Balance of Payments Statistics Yearbook*, nr. 34 (1983).

5) De Nederlandsche Bank, *Jaarverslag 1983*, blz. 43, 57, 58.